

FREE WEB TURKEY 2021 YILLIK RAPORU



MUSA

Media and Law Studies Association
Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği



Kingdom of the Netherlands

FREE
WEB
TURKEY

MLSA VE FREE WEB TURKEY HAKKINDA

2017 yılında kurulan Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneğinin (MLSA) temel faaliyet alanı, gazetecilere ve ifade özgürlüğü davalarında yargılanan kişilere ücretsiz hukuki destek vermektir.

MLSA olarak, 2020'den beri internet özgürlükleri alanında yürüttüğümüz Free Web Turkey projesi kapsamında, dijital mecralarda sansürle karşılaşan web siteleri, medya kuruluşları ve genel olarak tüm içerik üreticilerine sansürle baş etme yolları konusunda rehberlik etmeyi, yasal danışmanlık sağlamayı, sansürden korunmaları için gereken araçları sağlamayı ve kullanıcıların işlerini kolaylaştıracak ve bilgilendirecek eğitimler ve atölyeler düzenlemeyi amaçlıyoruz.

Bunun yanı sıra dijital özgürlükler ve ifade özgürlüğü alanında çalışan grupları bir araya getirerek sansür karşıtı farkındalık yaratmaya yönelik paneller, yuvarlak masa tartışmaları düzenliyor, bu konularda yazılar yayınlıyor ve içerik üreticileri için eğitimler yürütüyoruz.

Projemizin bir diğer amacı da dijital sansür ile mücadele ederken en zaruri şeylerden biri olan kurumlar arasındaki iletişimi güçlendirerek, dayanışma ağını genişletmektir. Bütün bunları yaparken kanun, Anayasa ve uluslararası sözleşmelerde yer alan ifade özgürlüğünü korumayı, bu hakkın etkili bir şekilde kullanılmasını amaçlıyoruz.



Kingdom of the Netherlands

Bu rapor Hollanda Krallığı İstanbul Başkonsolosluğu'nun desteklediği proje kapsamında hazırlanmıştır. İçeriğinin sorumluluğu tamamiyle Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği'ne aittir. Hollanda Krallığı İstanbul Başkonsolosluğu'nun görüşlerini yansıtmamaktadır.

MEDYA VE HUKUK ÇALIŞMALARI DERNEĞİ ADINA

HAZIRLAYAN İDİL ERDOĞAN / TASARIM METİN YENER

Email

info@medyavehukuk.org

Website

www.mlsaturkey.org

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Sansürle baş etme kılavuzu MLSA'dan 2021'e bakış	4
Sosyal medya iktidarın hedefinde	5

YENİ SOSYAL MEDYA DÜZENLEMESİ NE GİBİ DEĞİŞİKLİKLER GETİRDİ?

A.1. İnternet yayınlarının düzenlenmesine yönelik ek çalışmalar	7
A.2. İnternet ortamına ilişkin son değişiklikler	8
A.3. Resmi kurumların erişim engeli açıklamaları	9
A.4. Türkiye'de ve dünyada VPN kullanımı	10

FREE WEB TURKEY PLATFORMU BULGULARI

B.1. Engelleme şekline göre dağılım	10
B.2. Alan adı engellerinin temel dağılımı	10
B.3. Haber engellerinin temel dağılımı	11
B.4. İncelenen engel kararlarının gerekçeleri	11
B.5. "Kişilik hakları ihlali" gerekçesi ile verilen engel kararlarının tematik dağılımı	12
B.6. İncelenen engel kararlarının tematik dağılımı	12
B.7. Uygulamada Sansür: Öne Çıkan Örnekler	13
B.8. Sosyal medya platformlarına Türkiye'den yapılan içerik çıkarma başvuruları	16
B.9. Facebook, Reddit, Twitter ve diğer şeffaflık raporlarında Türkiye	16
B.10. Dünya internet hızı raporunda Türkiye'nin durumu	19
B.11. Dünya internet sansürü	19

SONUÇ VE ÖNERİLER

22

MLSA'DAN 2021'E BAKIŞ SANSÜRLE BAŞ ETME KILAVUZU

Türkiye, insan hakları ihlallerinin büyük oranda artmasının yanı sıra, ifade ve basın özgürlüklerini kısıtlayan uygulamalara sıkça başvurulduğu bir dönemden geçmektedir. Özellikle 2020 yılının Ekim ayında yürürlüğe giren sosyal medya yasası sonrasında bu alanda yaşanan ihlallerde büyük bir artış olduğu görülmektedir.

Çoğunluğunun iktidar kontrolünde olduğu bilinen¹ medya kuruluşlarına alternatif olarak kullanılan sosyal medya platformları, insan hakları alanında çalışan aktivistler ile birlikte, iktidarın denetimi altında olan televizyon kanallarına çıkmalarına izin verilmeyen veya basın kuruluşlarında seslerini duyuramayan birçok toplumsal kesim için büyük önem kazanmıştır.

Bu rapor hazırlandığı sırada, Mart 2022 tarihinde yayınlanan MLSA dava gözlem raporuna göre 43 gazeteci ve medya çalışanı, yaptıkları haberler ve sosyal medya paylaşımları nedeniyle cezaevlerinde tutuklu veya hükümlü olarak bulunmaktadır.

Vatandaşların medya özgürlükleri konusunda yaşanan sorunlar nedeniyle alternatif olarak tercih ettiği sosyal medya platformlarında da hükümetlerin sansür engellerini arttırıyor olması, özgürlüklerin bu alanda da kısıtlanması anlamına gelmektedir.

Ayrıca hükümetlerin yanı sıra, sosyal medya şirketlerinin kendi sansür uygulamaları ve iktidarla paralel hareket etmeleri, pek çok gazeteci, yazar ve blogger'ın, yazdıklarından veya paylaşımlarından dolayı sayısız tehdit altında kalmalarına sebep olmaktadır. Bu rapor hazırlandığı sırada, 6 Mart 2022'de yayınlanan MLSA dava gözlem raporuna göre 43 gazeteci ve medya çalışanı, yaptıkları haberler ve sosyal medya paylaşımları nedeniyle cezaevlerinde tutuklu veya hükümlü olarak bulunmaktadır.²

2021 yılı Ocak/Aralık aralığını kapsayan ikinci izleme döneminde toplanan verilere göre, insan hakları ihlallerinin yaşanmaya devam ettiği bir yılın daha geride kaldığı gözlenmektedir.

1. Medya sahipliği ve yoğunlaşma

2. Bu sayıda MLSA'nın cezaevinde tutuklu veya hükümlü olarak bulunan listesi esas alınmıştır.

SOSYAL MEDYA İKTİDARIN HEFİNDE

Toplanan verilere göre 11050 içeriğe erişim engeli getirildiği kaydedildi. Geçen yıl yayınlanan raporda olduğu gibi, bu yıl da engellerin çoğunun yetişkin, bahis, dolandırıcılık, finansal, terör konulu siteler ile, hükümete yakınlığı ile bilinen kişiler veya direk Erdoğan ailesi hakkındaki haberlere getirildi. Erişim engeli getirilen haber, paylaşım veya internet sitelerinde ise ciddi bir artış olduğu gözlemlendi.

Bu yıl da engellerin çoğunun yetişkin, bahis, dolandırıcılık, finansal, terör konulu siteler ile, hükümete yakınlığı ile bilinen kişiler veya direk Erdoğan ailesi hakkındaki haberlere getirildi.

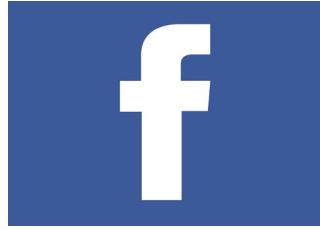
2020 yılında ilk raporu yayınlanan Free Web Turkey Platformu, bu raporda Türkiye'de internet özgürlüklerine yönelik baskıları ve kullanıcıların gözetlenmesine yönelik adımları tematik olarak ele almaktadır. Raporun birinci bölümünde Türkiye'de internet özgürlüklerine ilişkin yapılan yasal değişiklik sonrası yaşananlara ve yıl boyu hazırlanan yeni yasa tasarılarına değinilecek, ikinci

bölümünde veri analizlerinden bahsedilecek ve üçüncü bölümünde de bütün bu bilgiler ışığında elde edilen bulgular tartışılacak ve öneriler sunulacaktır.



YENİ SOSYAL MEDYA DÜZENLEMESİ NE GİBİ DEĞİŞİKLİKLER GETİRDİ?

TEMSİLCİ BELİRLEME ZORUNLULUĞU



5651 sayılı kanunda değişiklikler yapılmasını sağlayan 7253 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun" 1 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe girmesi üzerinden bir yıl geçti. Türkiye'de günlük erişimi 60 milyon civarı olan Twitter, Facebook, Instagram ve YouTube gibi haberlilik faaliyetlerinin aktif olarak yürütüldüğü platformlara, iletişim bilgilerinin kolayca erişime açık olacağı en az bir kişiyi Türkiye'de temsilci olarak belirleme zorunluluğu getirildi. Kanuna göre, ayrıca sosyal ağ sağlayıcılarına, Türkiye'deki kullanıcılarının verilerini arşivleme zorunluluğu getirildi. Kişisel verilerin tutulması, bu verilerin adli ve idari makamlar tarafından istenebilmesine olanak tanıdı.

Bu durum, uzmanlar tarafından yasanın sansür mekanizmasını genişlettiği şeklinde yorumlandı. Sosyal ağ sağlayıcıları, yayından kaldırma ve erişime engellenmesini gerektirecek içeriklere yönelik başvurulara 48 saat içinde cevap vermekle yükümlü tutuldular. Bu yükümlülüğe bağlı olarak unutulma hakkı ve benzeri hakların öncelikli olarak gözetilmesine karar verildi. Bireyler,

belirli koşullar altında, kendileri hakkında kişisel bilgileri içeren bağlantıların arama motorlarından kaldırılmasını isteme hakkına sahip oldu. Geçen yılın raporunda gözlemlendiği gibi bu raporda da, düzenleme sonrasında "kişilik hakları ihlali," haber içeriklerinde erişimin engellenmesinde en sık kullanılan gerekçe olmuştur. Toplanan verilere göre, Türkiye'de bu gerekçe en çok siyasetle ilgili kişiler tarafından kullanıldı. Örneğin, 2021 yılının Ocak ayında Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Denizli Milletvekilinin, yediği yemeklerin hesabını Denizli'nin Çivril Belediye Başkanlığına ödettiğine dair haberlere, kişilik hakları ihlali gerekçesiyle erişim engeli getirildi.

Şubat ayında yapılan, Kocaeli Üniversitesi Rektörünün oğlunun sınavsız olarak atandığı müze müdürlüğü görevinden, yine sınavsız, memur olarak Cumhurbaşkanlığı Kamu Diplomasisine geçiş yaptığına dair haberlere erişim engeli getirildiği hakkındaki haberler bir başka örnek olarak verilebilir. Bu iki örnekten de yola çıkarak, içerik çıkarma tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri üzerindeki baskının ve sansürün artışına sebep olmasıyla birlikte, "kişilik hakları ihlali" gerekçesi, bireylerin kendi amaçlarına hizmet eder bir duruma gelmiştir.

Geçen yılın raporunda gözlemlendiği gibi bu raporda da, düzenleme sonrasında "kişilik hakları ihlali," haber içeriklerinde erişimin engellenmesinde en sık başvurulan gerekçe olmuştur.

İNTERNET YAYINLARININ DÜZENLENMESİNE YÖNELİK EK ÇALIŞMALAR

İnternet yayıncılığı ile ilgili usul ve esaslar her ne kadar 5651 sayılı Kanun ile düzenlenmiş olsa da, kanuna ek çalışmalar düzenli olarak yapılmaktadır. Temmuz-Ağustos aylarında yaşanan orman yangınları sırasında, birçok medya kuruluşunun haber yapması ve sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımların yanı sıra, hükümete yakınlığı ile bilinen medya kuruluşlarının, söndürme faaliyetleri sırasında yaşananlar hakkında haber yapmadığı gözlemlendi. 3 Ağustos 2021 tarihinde, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından medya kurumlarına, orman yangınları hakkında dezenformasyonu engellemek amacıyla haber yapmaması ile ilgili bir yazı gönderildi.¹ Yazıda ayrıca ilgili yayın ilkelerinin uygulanmaması durumunda medya kuruluşlarına ceza verileceği ibaresi de yer aldı. Bu ibare doğrultusunda afet bölgelerinden anlık haber takibi yapan birçok medya kuruluşuna, "kaos ve manipülasyon" haberleri yaptıkları suçlamasıyla ceza verildi.²

Orman yangınları sırasında, özellikle sosyal medyada arttığı iddia edilen "dezenformasyon habercilik" baz alınarak, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan konu hakkında açıklamalarda bulundu.

Açıklamaların ardından, hükümetin "dezenformasyonla mücadele" adı altında yeni bir yasa tasarısı üzerinde çalıştığı, bu tasarı için ise Almanya modelinin örnek alındığından bahsedildi.³ Bu çalışmalar hakkında konuşan Anayasa Komisyonu Başkanvekili Ali Özkaya, sosyal me-

Hukukçular, erişim engelleme yetkisinin her geçen gün arttığının, 20'den fazla kurum ve kuruluşta hali hazırda bulunan bu yetkinin bir kuruma daha verilmesi ile, sansür için kapının daha çok aralandığını ifade ediyor.

dya üzerinden yalan haber yapan ve yayanlara bir ile beş yıla kadar, hakaret edenlere ise iki yıla kadar hapis ve sosyal medyayı bir süre kullanmama gibi cezalar getirileceğinden bahsetti. Yeni sosyal medya düzenlemesi hakkında pek çok uzman değerlendirmelerde bulundu. MLSA'ya konuşan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Yüksek Disiplin Kurulu Üyesi avukat Gülşah Deniz Atalar, dezenformasyon ve yalan haberin ne olduğunun belirlenmesinin en büyük problem olduğunu belirterek, bu konuda bilimsel temellerin izleneceği konusunda endişeleri olduğuna değindi.

Yeni yıla girilmesinden birkaç gün önce, Resmi Gazetede yayımlanan düzenlemeye göre Türkiye Futbol Federasyonuna (TFF), siteleri erişime engelleme yetkisi verildi. Türkiye sınırları içerisindeki futbol müsabakalarına ilişkin yayınların internet ortamında kullanıma sunulduğunun tespiti halinde TFF, dilediği web sitesi içeriğine ve istenmesi halinde sitenin tümüne mahkeme kararı olmaksızın erişim engeli yetkisine sahip oldu.

Hukukçular, erişim engelleme yetkisinin her geçen gün arttığının, 20'den fazla kurum ve kuruluşta hali hazırda bulunan bu yetkinin bir kuruma daha verilmesi ile, sansür için kapının daha çok aralandığını düşündüklerini ifade ettiler. Bu durumun hiçbir güvencesi olmadığını belirterek kararın anayasaya aykırı olduğuna değinen avukatlar, kararlar ilgili mahkeme onayı şartı olmadığı gibi, hakim onayı şartının da bulunmadığına dikkat çektiler.⁴

¹ RTÜK'ten orman yangınları uyarısı

² RTÜK, orman yangınları sırasında yayın ilkelerini ihlal ettiği gerekçesiyle altı televizyon kanalı idari para cezası verdi

³ Sosyal medyaya Almanya modeli... Yeni yasada sosyal medya maddeleri

⁴ Futbol Federasyonuna sansür yetkisi

İNTERNET ORTAMINA İLİŞKİN SON DEĞİŞİKLİKLER

7 Ocak 2022 tarihinde, Anayasa Mahkemesi (AYM) pilot karar yayınladı. Başvurucular, internet haber sitelerinde yayımlanan 129 habere ilişkin mahkemeler tarafından erişim engeli kararı verilmesinin, ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği gerekçesiyle bu karara itiraz ettiler.¹¹ Aralarında BirGün, Diken, Gazete Duvar, soL, Artı Gerçek ve TarımdanHaber siteleri ile Çiğdem Toker'in başvurularının da yer aldığı erişim engeli itirazlarını birleştiren AYM, ihlallerin kanundan kaynaklandığını tespit ederek "pilot karar" usulünün uygulanmasına karar verdi. Yüksek Mahkeme, bu doğrultuda 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlemesi Kanununun erişimin engellenmesi kararlarına yönelik 9. maddesinin, basın ve ifade özgürlüğüne engel oluşturduğunu tespit etti ve maddenin değiştirilmesi gerektiğine hükmetti.

AYM, erişim engellemelerinin başvurulacak son çare ya da alınabilecek en son önlem olması, bu yolun keyfi uygulamalara yol açmaması ve özgürlüğün kullanılmasını ortadan kaldıracak düzeyde olmaması için gerekli güvenceleri barındırması, alternatif başka

yaptırımların belirlenmesi gibi kriter önerilerinde bulundu. AYM ayrıca bir yıl boyunca geçmişte yapılmış ve ileride yapılacak başvuruları gündemine almayacağını ve yapılan tüm yeni başvuruların incelenmesinin erteleneceğini belirtti.

Free Web Turkey, 27 Ocak 2022 tarihinde "Teknoloji devlerinin sansürde parmağı var mı?" konulu bir panel gerçekleştirdi. Konuşmacı olarak katılan avukat Atalar, yapılan her değişiklik ile 5651 sayılı kanunun giderek daha da "sansür yasası" haline geldiğini ve AYM'nin de, doğrudan olmasa bile, 9. maddeyi sansür yasası olarak gördüğünü söylediğini belirterek, önümüzdeki bir yıl boyunca hiçbir başvuruyu kabul etmeyecek olmalarının yeni ihlalleri doğuracağı görüşünde bulundu.

28 Ocak'ı 29 Ocak'a bağlayan gece, Cumhurbaşkanının imzasıyla Resmi Gazetede, "Basın ve Yayın Faaliyetleri" başlığı altında 2022/1 sayılı yeni bir genelge yayımlandı. Genelgede, "toplumun temel değerlerine aykırı unsurlar taşıdığı gözlenen ve son günlerde özellikle yabancı içeriklerin uyarlaması şeklinde ekrana gelen televizyon programlarının toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini bertaraf edecek adımların ivedilikle atılacağı" ve "medya aracılığıyla milli ve manevi değerlerimizi yıpratmaya, aile ve toplum yapımızı temelinden sarsmaya yönelik açık veya örtülü faaliyetlere karşı Anayasa, kanun ve ilgili diğer mevzuatla düzenlenen müeyyidelerin gereğinin yerine getirileceği" gibi ifadeler kullanıldı.

11. [İnternet Haber Sitelerindeki Bir Dizi Habere Erişimin Engellenmesi Nedeniyle İfade ve Basın Özgürlükleri ile Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edilmesi \(Pilot Karar\)](#)



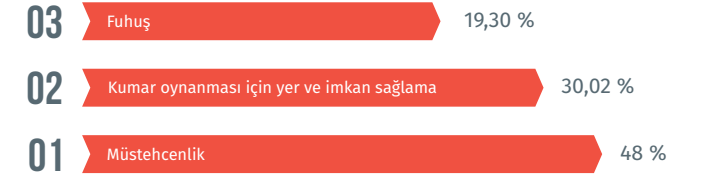
MLSA Hukuk Birimi, bu genelgenin iptali için Danıştay'a başvurdu. Genelge ile Anayasa tarafından garanti altına alınan hakların kısıtlanmasının amaçlandığı gerekçesiyle genelgenin iptalini talep etti.

Bu karar, hukukçular, gazeteciler ve siyasilerin yanı sıra, RTÜK'ün muhalif üyeleri tarafından da eleştirildi. RTÜK Üst Kurul üyesi Okan Konuralp, Twitter'da yaptığı paylaşımda, genelgenin sadece bir sansür hamlesi değil, aynı zamanda "büyük 'medya ekonomisi' kavgasının işareti" olduğunu, genelgenin iktidar medyasının isteği doğrultusunda yayınlandığını belirtti. RTÜK Üst Kurul üyesi İlhan Taşçı ise, Twitter hesabından yaptığı paylaşımda genelgenin Anayasaya aykırı olduğunu belirtti.

MLSA Hukuk Birimi, bu genelgenin iptali için Danıştay'a başvurdu. Genelge ile Anayasa tarafından garanti altına alınan hakların kısıtlanmasının amaçlandığı gerekçesiyle genelgenin iptalini talep etti. Genelgeyi değerlendiren ifade ve basın özgürlüğü hukukçusu, MLSA Eş Direktörü Avukat Veysel Ok, Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ile garanti altına alınan hak ve özgürlüklerin bir genelge ile kısıtlanamayacağını belirtti.

A.3. Resmi kurumların erişim engeli açıklamaları

Türkiye'de erişim engeli getirilen site sayısı kamu kuruluşları tarafından paylaşılmamaktadır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), engellenen siteler sayısını en son olarak 2008 yılında yayınlamış, bu tarihten beri konu hakkında yapılan bilgi edinme başvurularına ise, engelli olduğu bilinen sitelerin el



ile kontrolünü yapma fırsatı veren Erişim Sağlayıcıları Birliği'nin (ESB) internet adresi ve engelli sitelerin engellenme nedenlerine göre yüzdelerini gösteren bir pasta grafik ile cevaplamıştır. Geçtiğimiz yıllarda, erişime engellenen site sayısı ile ilgili bilgi edinmek için milletvekilleri verilen soru önergeleri de cevabın açıklanmasının "suçla mücadele" sekteye uğratma ihtimali gerekçesiyle yanıtız bırakılmıştır.

ESB'nin Aralık 2021 itibarıyla verdiği oranlara göre erişim engeli kararlarının %99,76'sını çocukların cinsel istismarı, fuhuş, müstehcenlik, yasadışı bahis ve kumar suçları oluşturmaktadır.

ESB'nin engellenen alan adları veya haberleri yayınlamaması sebebiyle, nelerin engellendiğini kontrol edip tablonun sağlanmasını yapma imkanı bulunmamaktadır. Ayrıca, "kişilik hakları ihlali" gibi gerekçeleri bulunan kararların girebileceği bir kategori de bulunmamaktadır.

ESB Aralık 2021 verilerine göre, geçtiğimiz yıla kıyasla yasadışı bahis ve kumar suçları engelleri oranlarında artış; müstehcenlik, fuhuş sebepli engelleme kararlarında ise düşüş gözlenmektedir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER)'ne 13.11.2019 tarihinde yapmış olduğunuz 1902657765 sayılı başvurunuz 18.11.2019 tarihinde BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU BAŞKANLIĞI (BTK) tarafından cevaplanmıştır: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) yapmış olduğunuz Bilgi Edinme Başvurunuz ilgisini nedeniyle Kurumumuza yönlendirilmiş olup, başvurunuz ile ilgili olarak Kurumumuzun ihtisas birim(ler)inden alınan bilgi "09/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanun'un 7'nci maddesinin ikinci fıkrası, "Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler." hükmünü havidir. Bununla birlikte 04/05/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun kapsamında yapılan işlemlere ilişkin olarak <http://internet2.btk.gov.tr/sitesorgu/> adresinden sorgu yapılabilmektedir. Ayrıca 5651 sayılı Kanun'un 8'inci maddesi kapsamında, erişimin engellenmesi kararlarının oransal dağılımı, <http://www.guvenliweb.org.tr/dosya/brEi5.pdf> internet adresimizde güncel ve detaylı olarak yer almaktadır" şeklindedir. Bilgilerinizi rica ederiz. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Tüketici İle İlişkiler Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA VPN KULLANIMI

VPN (Virtual Private Network), tüm dünyada kullanılan, internet engellerini aşmak için kullanılan alternatif yollardan biridir. We Are Social ajansının yaptığı araştırmaya göre 2021 yılında Türkiye, Hindistan (%43,2), Endonezya (%40,5) Birleşik Arap Emirlikleri (%35,5), Suudi Arabistan (%33) ve Malezya'nın (%31,8) ardından %31 kullanım oranıyla dünyada altıncı sırada yer

aldı.¹ 2020 yılında yayınlanan raporda ise Türkiye, VPN kullanımında dünyada yedinci sırada bulundu.² 2016'nın Kasım ayında BTK, 5651 sayılı kanun çerçevesinde sıklıkla kullanılan 10 VPN servisi kapattı. Türkiye'de VPN kullanımı suç kabul edilmese de, uygulamada bu servislerinin kısıtlandığı VPN sağlayıcıları tarafından da zaman zaman belirtilmektedir.

¹ <https://wearesocial.com/uk/blog/2021/10/social-media-users-pass-the-4-5-billion-mark/>

² [Russia blocks top VPN services](#)



9202

1 Ocak - 31 Aralık 2021 tarihleri arasında incelenen 93 kararda alan adı engeli getirilen URL sayısı

FREE WEB TURKEY PLATFORMU **BULGULARI**

- 1. Engellenen içeriklerin kategorilerinde büyük değişiklikler olmadı. Ancak engellenen içerik sayısında ciddi artış gözlemlendi**
- 2. En çok haber engeli kararı, kişilik hakları ihlali gerekçesiyle verildi**
- 3. Erişime engellenen haberlerde, ilk sırayı hükümet ya da Erdoğan ailesi hakkındaki haberler aldı**

Veriler, medya taraması ve içerik engellemesine maruz kalan kurumların Free Web Turkey platformuna yaptıkları bilgilendirmeler ile toplanmıştır. Bu verilere dayanarak, 1 Ocak ve 31 Aralık 2021 tarihleri arasında toplamda 11050 alan adı, haber içeriği ve sosyal medya içeriğine erişim engeli getirildi. İncelenen erişim engelleri, 13 ayrı başlık altında sınıflandırıldı:

“yetişkin, bahis, dolandırıcılık, finansal siteler, terör”, “hükümet veya Erdoğan ailesi hakkında haberler”, “şirket haberleri”, “taciz”, “muhalif siteler”, “Sedat Peker”, “şiddet”, “çocuk istismarı”, “HDP’ye saldırı”, “sosyal medya engeli”, ve “LGBTİ+ karşıtı söylemler”. Haberin içeriğine dair veriye ulaşılamayan kaldırma kararları ise “diğer” başlığı altında toplandı. Erişim engeli getirilmiş olan alan adı, haber engeli veya sosyal medya içerikleri ile ilgili mahkeme kararlarının tümünü incelemek, resmi kaynakların paylaşımlarının yetersizliğinden dolayı mümkün değildir.

B.1. Engelleme şekline göre dağılım

Engelleme türü	İncelenen karar sayısı	Etkilenen URL sayısı
Alan adı	93	9202
Haber engeli	134	1593
Sosyal medya haber engeli	36	255
TOTAL	263	11050

Toplamda 263 kararın incelenmesi sonucunda, 11050 içeriğin engellendiği tespit edildi. Bulgular doğrultusunda 9202 içeriğin “alan adı”, 1593 içeriğin “haber engeli” ve 255 içeriğin ise “sosyal medya, haber engeli” kategorileri altında engellendiği gözlemlendi.

B.2. Alan adı engellerinin temel dağılımı

Erişim engelinin genel teması	İncelenen karar sayısı	Etkilenen URL sayısı
Yetişkin, bahis, dolandırıcılık, terör	43	9152
Muhalif siteler	49	49
Sedat Peker	1	1
TOTAL	93	9202

Raporun kapsadığı dönemde, bazısı birden çok kez olmak üzere toplam 49 haber sitesi engellenmiştir. Engellenen haber siteleri için oluşturulan kategorinin “muhalif siteler” olarak isimlendirilmesinin sebebi, erişim engeli getirilen Mezopotamya Ajansı, Umut Gazetesi, Kızıl Bayrak, Jinnews gibi haber sitelerinin çoğunun devlete yakın olmaması ile bilinen, özellikle Kürtçe yayın yapan siteler olmasından kaynaklanmaktadır.

Geri kalan engellerin 9152’si, yetişkin siteler, dolandırıcılık, bahis, kaldırıcı işlem yapan finansal siteler veya terör propagandası yaptığı iddia edilen siteler ve bir tanesi ise Sedat Peker’in kişisel sitesi olduğu gerekçesiyle getirildi.

255

İncelenen 36 kararda “sosyal medya, haber engeli” kategorileri altında engellendiği gözlemlenen içerik sayısı

1593

Aynı tarihler arasında incelenen 134 kararla ulaşım engeli getirilen haber sayısı

B.3. Haber engellerinin temel dağılımı

5651 sayılı kanuna getirilen değişikliklerin iddia edilen asıl amacı, milli güvenliğin sağlanması veya çocuklara yönelik suçların önüne geçilmesi gibi sebepler kapsamında engeller yapılması olduğu belirtildi.

Rapor bulgularına göre ise, haber niteliği taşıyan en çok erişim engeli, kamu yararı içeren, kamusal kişiler ve olaylarla ilgili bilgiler taşıyan haberlere getirildi. “Çocuklara yönelik suçlar” ise “HDP’ye saldırı” kategorisinden sonra gelen en az erişim engeli alan kategori olması ile dikkat çekmektedir.

Etkilenen 689 içerik ile ikinci sırada “şirket haberleri” kategorisi bulunmaktadır. Bu kategori altındaki çoğu haberde adı geçen kişilerin hükümete yakın olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, bu kategori altında etkilenen içerikleri, “hükümet veya Erdoğan ailesi hakkında haberler” başlığı altında da değerlendirmek mümkündür.

Erişim engelinin genel teması	Karar sayısı	Etkilenen URL sayısı
Hükümet veya Erdoğan ailesi	85	838
Şirket haberleri	17	689
Şiddet	7	17
Diğer	9	16
Taciz	5	11
Sedat Peker	3	6
Muhalif Siteler	3	6
Çocuklara yönelik suçlar	2	6
HDP’ye saldırı	2	3
Uygulama engeli	1	1
TOPLAM	134	1593

B.4. İncelenen engel kararlarının gerekçeleri

Rapor bulgularına göre “izinsiz ve/veya müstehcen” gerekçesi en çok erişim engeli kararı ile ilk sırada yer almaktadır. Fakat bu gerekçeyle engellenen içeriklerin çoğu alan adlarından oluşmaktadır. Bu sebeple, haber içeriklerine yönelik en çok erişim engeli getirilme gerekçesi, ikinci sırada yer alan “kişilik hakları ihlali” gerekçesidir. Beşinci sırada yer alan “milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması” gerekçesi, “muhalif siteler” kategorisinde bulunan çoğu alan adının engellenme gerekçesi olarak verildi. Fakat bütün alan adlarına getirilen engellerin gerekçelerine ulaşılamadığından, gerekçesi olmayan alan adları da aynı başlık altında toplandı. “Milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması” ve “çocuk sağlığına tehdit”, 5651 sayılı kanunda korunması gereken en önemli iki gerekçe olarak belirtildi. Bu gerekçe ile sadece 52 içeriğin engellenmiş olması, bu konuların belirtildiği kadar ön planda olmadığını göstermektedir.

Gerekçe	Etkilenen URL sayısı
İzinsiz ve/veya müstehcen	9155
Kişilik hakları ihlali	1646
Diğer	117
Daha önce engellenen içeriklere benzerlik	75
Milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması	50
Unutulma hakkı	3
Çocuk sağlığına tehdit	2
LGBTİ+ bireylere yönelik	2
TOPLAM	11050

B.5. "Kişilik hakları ihlali" verilen kararların dağılımı

Kişilik hakları ihlali gerekçesinin, raporun başında da belirtildiği gibi daha çok bireysel çıkarılara hitap ettiği gözlemlendi. 776 içerik ile “hükümet veya Erdoğan ailesi hakkında haberler” en çok etkilenen kategori oldu. İkinci sırada, 689 içerik ile “şirket haberleri” kategorisi yer aldı. Devamında ise sırasıyla “taciz”, “Sedat Peker”, “şiddet”, “diğer”, “HDP’ye saldırı”, “çocuklara yönelik suçlar” ve “muhalif siteler” kategorileri gelmektedir.

Gerekçe	Etkilenen URL sayısı
Hükümet veya Erdoğan ailesi hakkındaki haberler	838
Şirket haberleri	689
Şiddet	17
Diğer	16
Taciz	11

B.6. İncelenen engel

kararlarının tematik dağılımı

Toplamda incelenen 263 kararın 134'ü doğrudan haber engellerini kapsamaktadır. Buna göre, Sulh Ceza Hakimliklerinin erişim engeli getirdiği çoğu içeriğin hükümet ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Ayrıca ESB'nin yayınlamış olduğu veri raporu ile karşılaştırıldığında, "yetişkin, bahis, dolandırıcılık, finansal siteler, terör" kategorisinde getirilen engellerin en yüksek rakama sahip olması, rapor kapsamında toplanan verilerin tutarlılığını doğrulamaktadır.

Bu dönemde doğrudan Sedat Peker ile ilgili pek çok engelleme talebi yapılması dolayısıyla, konu hakkındaki kararları toplamak için ayrı bir kategori oluşturuldu. Peker'in Youtube kanalı, Twitter hesabı ve yaptığı paylaşımları ile kendisi hakkında yapılan birçok habere erişim engeli getirildi. Haberlerin yanı sıra, kendisine ait siteye de erişim engeli getirildi. Bu dönemde kadın, çocuk veya dezavantajlı kişiler lehine alındığı iddia edilen, fakat failleri korumaya yönelik erişim engeli kararlarına da rastlamak mümkündür. Kadın tacizleri, cinayetleri, LGBTİ+ bireylere veya çocuklara yönelik suçlarla ilgili 12 karar çıkmış olup bu kararlar 122 içeriği etkiledi.

Geçen sene yayınlanan Free Web Turkey raporu ile karşılaştırıldığında, engellenen içeriklerin kategorilerinde büyük değişiklikler olmadığı fakat etkilenen içerik sayısında ciddi bir artış olduğu gözlemlendi.

B.7. UYGULAMADA SANSÜR: ÖNE ÇIKAN ÖRNEKLER

2021 yılı boyunca toplanan veriler arasından erişim engellerinin hangi tarz haberlere getirildiğini göstermek amacıyla, her ay en çok öne çıkan konular belirlenerek kronolojik olarak özetlendi.

Her ay düzenli olarak izinsiz bahis veya müstehcen sitelerin yanı sıra, muhalif sitelere de birçok erişim engeli getirildiği gözlemlendi. İzinsiz bahis veya müstehcen içerikli siteler, 1925 alan adı ile en çok Kasım ayında engellendi. Muhalif haber yapan, özellikle yayın hayatına Kürtçe devam eden haber siteleri ise, 12 alan adı ile en çok Şubat ayında engellendi.

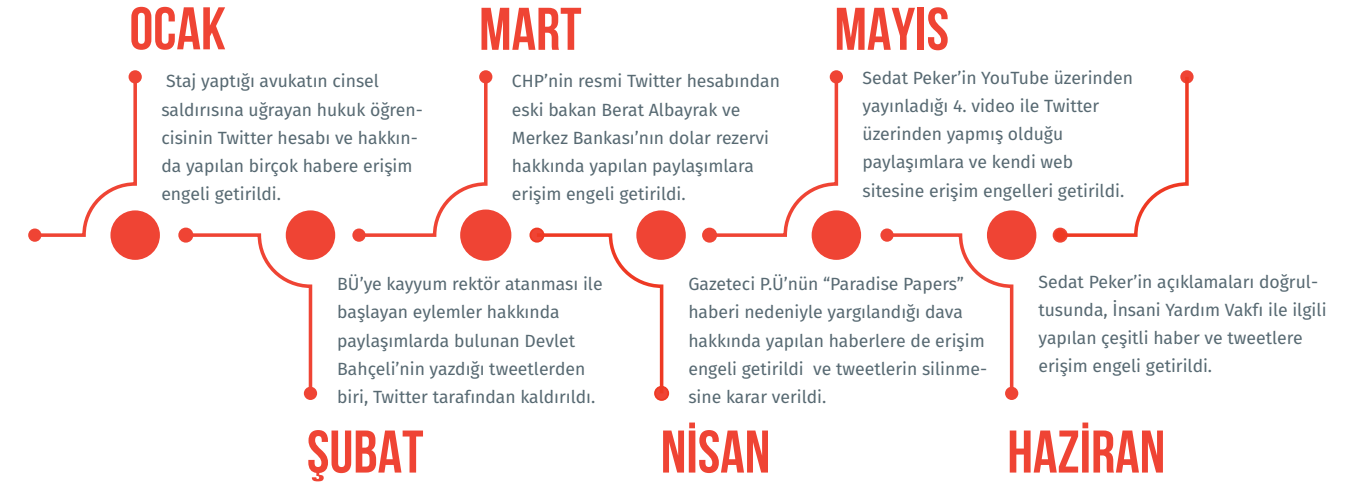
Ocak ayında, yanında gönüllü olarak staj yaptığı avukatın cinsel saldırısına maruz kaldığını beyan eden bir hukuk öğrencisinin Twitter hesabı ve hakkında yapılan birçok haber, İstanbul Anadolu Sulh Ceza Hakimliği tarafından 2021/158 sayılı karar ile kişilik hakları ihlali gerekçesiyle erişim engeli getirildi.

Erişim engelinin genel teması	Karar sayısı	Etkilenen URL sayısı
Yetişkin, bahis, dolandırıcılık	43	9152
Hükümet veya Erdoğan ailesi hakkında haberler	78	828
Şirket haberleri	19	695
Taciz	8	114
Yolsuzluk ve usülsüzlük	23	111
Muhalif siteler	54	59
Sedat Peker	11	40
Şiddet	7	17
Diğer	8	13
Çocuklara yönelik suçlar	3	7
Sosyal medya engeli	5	7
HDP'ye saldırı	3	6
LGBTİ+ karşıtı söylemler	1	1
TOPLAM	134	1593

29 Ocak tarihinde, babası Türkiye Wushu Kung Fu Federasyonu Başkan Vekili ve annesi milli takım antrenörü olan Wushu sporcusu ile ilgili haberlere, Sakarya 3. Sulh Ceza Hakimliği tarafından, 2021/296 sayılı karar ile, kişilik hakları ihlali gerekçesiyle erişim engeli getirildi. Aynı ay içerisinde LGBTİ+ karşıtı söylemlerde bulunduğu için, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun bazı tweetlerine erişim engeli getirildi.

Şubat ayında, Boğaziçi Üniversitesi'ne kayyum rektör atanması ile başlayan eylemler hakkında paylaşımlarda bulunan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin yazdığı tweetlerden biri, Twitter tarafından kaldırıldı.

Mart ayında, CHP resmi Twitter hesabından eski Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak ve Merkez Bankası'nın dolar rezervi hakkında yapılan paylaşımlara, İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hakimliğinin 2021/1450 sayılı



kararı ile erişim engeli getirildi. Ayrıca Berat Albayrak hakkında birçok farklı habere erişim engeli getirilmiştir. Bunlara, Albayrak'ın abisi Turkuvaz Medya Grubu Yönetim Kurulu Başkan Vekili Serhat Albayrak'ın talebiyle engellenen haberler de dahildir.

Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde kadın öğrencilerin kendilerine tacizde ve hakarete bulunduğu için şikayet ettikleri akademisyenin, bölüm başkanlığına getirilmesi hakkındaki haberlere, Rize Sulh Ceza Hakimliğinin 2021/770 sayılı kararı ile erişim engeli getirildi.

Haberlere getirilen erişim engelleri aynı zamanda haberi yazan gazetecileri de etkileyerek, soruşturma, gözetim ve tutuklama gibi durumlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Nisan ayında, Gazeteci P. Ü'nün "Paradise Papers" haberi nedeniyle Berat Albayrak, Serhat Albayrak ve Çalık Holding'in şikayetleri üzerine yargılandığı dava hakkında yapılan haberler erişime engellendi. Engellenen haberler ile ilgili haber ve tweetler, İstanbul Anadolu 3. Sulh Ceza Hakimliği tarafından 2021/2357 sayılı karar ile yine erişime engellendi ve silinmelerine karar verildi. Mayısta, Sedat Peker'in YouTube kanalı üzerinden yayınladığı videolar hakkında birçok haber yapıldı. Bu süreçte hem paylaştığı videolara, hem de Twitter üzerinden yapmış olduğu paylaşımlar ile kendi web sitesine erişim engelleri getirildi. Videolara getirilen engeller, Haziran ayında da devam etti. Tekrar videoları ve Twitter paylaşımları engellenen Peker'in YouTube, Instagram ve Twitter hesaplarına da erişim engelleri getirildi.

Haziranda, Sedat Peker'in açıklamaları doğrultusunda, İnsani Yardım Vakfı ile ilgili haber ve tweetlere İstanbul 11. Sulh Ceza Hakimliği tarafından pek çok karar ile

erişim engeli getirildi.

Temmuz ayında, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile SBK Holding kurucu başkanı S.B.K.'nin birlikte görüldüğü fotoğrafların yer aldığı haber ve sosyal medya içerikleri ile, S.B.K. hakkında yapılan birçok haber, İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hakimliği tarafından erişime engellendi.

Dünya çapında 30 milyondan fazla kullanıcıya sahip olan LGBTİ+ bireylerin sosyalleşme uygulaması Hornet, 6 Ağustos 2020 tarihinde Ankara İl Jandarma Komutanlığının talebi üzerine erişime engellendi. 9 Ağustos 2021

tarihinde ise Apple, Google Play'de indirmeye hala açık olan uygulamanın Türkiye'de indirilmesini engelledi.

2007 Temmuz ayında, Bodrum'un Güvercinlik ilçesinde yanan orman arazisine yapıldığı iddia edilen Titanic Deluxe Bodrum otelinin, 2021 Temmuz ayında çıkan orman yangını sebebiyle tahliye edilmesi hakkında yapılan haberlere, 6 Eylül tarihinde, Milas Sulh Ceza Hakimliği tarafından birçok karar ile erişim engeli getirildi.

Yine bu ay içerisinde, İstanbul Sarıyer'de yapılan bir ev baskınında D. D.'nin ölümüne sebep olan polisler ile ilgili haberlere, İstanbul 10. Sulh Ceza Hakimliği tarafından, 2021/6075 sayılı karar ile erişim engeli getirildi.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) arazisine yapılacak inşaatı, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın oğlu Bilal

Erdoğan'ın arkadaşının alması ile ilgili haberler, 11 Ağustos 2020'de erişime engellendi. Erişim engeli hakkında yapılan haberler, 2 Eylül 2020'de erişime engellendi. Bu engel ile ilgili yapılan haberler ise 31 Aralık 2020'de engellendi. Eylül ayında ilgili haberlerin, İstanbul Anadolu 7. Sulh Ceza Hakimliği tarafından 2021/5160 sayılı karar ile silinmeleri hükmedildi.

Yıl boyunca, MET-GÜN İnşaat Taahhüt ve Tic. A.Ş.'nin sahibi hakkında birçok habere erişim engeli getirildi. Ekim ayında, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin (İBB) AKP döneminden kalan borcu nedeniyle, şirket sahibinin, belediyenin hesaplarına haciz işlemi uygulaması hakkındaki birçok habere tekrardan İstanbul Anadolu 3. Sulh Ceza Hakimliği tarafından, 2021/6154 sayılı karar ile erişim engeli getirildi.

Eski bir vakıf üyesinin Türkiye Gençlik Vakfı (TÜGVA) hakkındaki belgeleri sızdırdığı ile ilgili yapılan haberlere, Kasım ve Aralık aylarında birçok erişim engeli getirildi. İstanbul 1. Sulh Ceza Hakimliği, 2 Aralık tarihinde, haberlerin kişilik haklarını ihlal ettiğini belirtti.

Aralık ayında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın talebi üzerine, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun, parti grubunda yaptığı konuşmanın haberine erişim engeli getirildi.

B.8. SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINA TÜRKİYE'DEN YAPILAN İÇERİK ÇIKARMA BAŞVURULARI

Türkiye, kullanıcı bilgisi ve içerik kaldırma isteklerinde genellikle en üst sıralarda yer alıyor

Sosyal medya platformları, kullanıcı verileri, kayıtları veya içeriğin kaldırılmasına yönelik taleplerle ilgili olarak çeşitli istatistikleri açıklayan "Şeffaflık Raporları" yayınlamaktadır. Bu raporlar, kullanıcılara hükümetlerin bu kurumlardan ne kadar veri istediğini öğrenme fırsatını sunmaktadır. 2010 yılında ilk olarak Google tarafından yayımlanan istatistiklerle başlayan Şeffaflık Raporu uygulaması, dijital aktivistlere göre hükümetlerin uyguladığı gözetim uygulamalarının ölçüğünü anlamada önemli bir araçtır.

Son yıllarda Şeffaflık Raporlarının yeterince şeffaf olmadığı ve platformların kişisel verileri korumak için ne kadar çaba gösterdiğinin istatistiklerden anlaşılamadığı yönünde birçok eleştiri gelmektedir. Fakat Türkiye dahil pek çok ülkede, engellenen içerikler konusunda şeffaf bilgiler paylaşılmamaktadır. Bu yüzden,

hükümetlerden gelen bilgi ve içerik çıkarma istekleri açısından bu raporlarda özellikle Türkiye'nin yerini görmek, kullanıcılara yönelik gözetim ve sansürleme politikalarının arka planına ışık tutmaktadır.

Türkiye, bu şirketlerin yayınladığı raporlarda kullanıcı bilgisi ve içerik çıkarma isteklerinde genellikle en üst sıralarda yer almaktadır. Örneğin 2020 yılında, Facebook'a kullanıcı bilgisi ve içerik kaldırma isteklerinde bulunan ülkeler arasında Türkiye, yedinci sırada yer aldı.

B.9. Facebook, Reddit, Twitter ve diğer şeffaflık raporlarında Türkiye

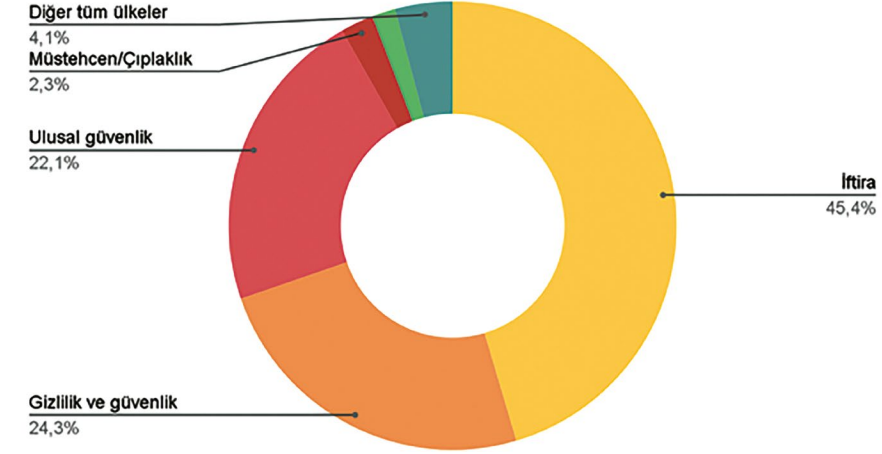
Sosyal medya şirketleri, her yıl düzenli olarak iki dönemlik veya tüm yılı kapsayan şeffaflık raporları yayınlamaktadır. Bu raporların temel amacı, resmi makamların kullanıcı bilgilerine yönelik taleplerini şeffaf bir şekilde kullanıcılara paylaşmak, kullanıcıların farkındalığını arttırmak ile, değişen ve gelişen şeffaflık kavramının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktır.

Facebook'un 2021 yılının ilk altı aylık verilerini kapsayan raporuna göre, platforma yönlendirilen 351,471 kullanıcı bilgisi isteğinden 9,227'sini gerçekleştiren Türkiye, tüm

ülkeler arasında yedinci sırada yer aldı. Aynı dönemde yapılan toplam 211,055 içerik çıkarma talebinin 7801'i, Türkiye'deki devlet kurumlarından geldi. Türkiye aynı zamanda içerik çıkarma isteğinde bulunan 117 ülke arasında yedinci sırada yer aldı.

Reddit 2020 Şeffaflık Raporuna göre, yıl boyunca 15 devlet merciinden 220 adet içerik çıkarma veya erişime engellenme talebi yapıldı. Platform bu taleplerden 127'sini uygularken, geri kalan 93 talep konusunda bir eylem gerçekleştirmedi. 220 içerik çıkarma veya kısıtlama ge-

Ocak - Haziran 2021



Twitter'ın 2021'in ilk altı aylık verilerini kapsayan raporuna göre, Türkiye'nin toplamda yaptığı 5454 talebin 634'ünü mahkeme kararı, geri kalan 4820'sini ise diğer yasal talepler oluşturmakta.

tilmesi isteğinin 10'u Türkiye tarafından yapıldı. Yasal yollar ile özel şahıslar tarafından yapılan içerik kaldırma veya engelleme isteklerinde ise, Türkiye'den yapılan üç talep de cevapsız bırakıldı. Rapora göre 2020 yılında Türkiye kullanıcı kimliği öğrenme isteğinde bulunmadı.

2019 yılında yayımlanan rapor ile karşılaştırıldığında, Türkiye'nin Reddit taleplerinde bir düşüş olduğu gözlemlendi. Toplamda 110 içerik çıkarma veya kısıtlama taleplerinin 50'si Türkiye tarafından yapıldı. Türkiye, 2019 yılında da kullanıcı kimliği öğrenme isteğinde bulunmadı.

Google'ın 2021 yılının ilk altı aylık verilerini kapsayan raporuna göre, Türkiye toplamda 4776 öge için kaldırma isteğinde bulundu. Taleplerin çoğunluğu "iftira" gerekçesi ile yapıldı. Google, bu ögelerin 1686'sını yasal gerekçeyle, 110'unu ise şirket politikası gerekçesiyle kaldırdı.

2020 yılında ise Türkiye, toplamda 7327 öge için kaldırma isteğinde bulundu. Bu taleplerin çoğunluğu "iftira" gerekçesiyle yapıldı. Google, bu ögelerin 1987'sini yasal gerekçeyle, 219'unu ise şirket politikası gerekçesiyle kaldırdı. Twitter'ın 2021 yılının ilk altı aylık verilerini kapsayan raporuna göre, Türkiye'nin toplamda yaptığı 5454 talebin 634'ünü mahkeme kararı, geri kalan 4820'sini ise diğer yasal talepler oluşturmaktadır. Toplamda 5671 hesap için kullanıcı bilgisi talebinde bulunuldu.

Türkiye, Çin ve Rusya'dan sonra en çok içerik engeli talebi yapan üçüncü ülke oldu. Twitter, gazeteci ve haber sitelerine ait onaylı hesaplarla ilgili önemli bir bilgi de yayınladı. Rapora göre, 128 onaylı hesap için engel talebinde bulunarak Hindistan dünyada birinci sırada yer alırken, 108

Google'ın 2021 yılının ilk altı aylık verilerini kapsayan raporuna göre, Türkiye toplam 4776 öge için kaldırma isteğinde bulundu. Taleplerin çoğunluğu "iftira" gerekçesi ile yapıldı. Google, bu ögelerin 1686'sını yasal gerekçeyle, 110'unu ise şirket politikası gerekçesiyle kaldırdı.

engel talebi ile Türkiye, ikinci sırada yer aldı.

2020 yılında ise, Türkiye'nin toplamda yaptığı 8074 talebin 1069'unu mahkeme kararı, geri kalan 7004'ünü diğer yasal talepler oluşturdu. 13904 hesap için kullanıcı bilgisi talebinde bulunuldu. 2020 yılının ilk altı aylık verileriyle kıyaslandığında, 2021'de taleplerde artış oldu.

WordPress'in 2021 şeffaflık raporlarına göre, Türkiye toplamda 52 web sitesi için talepte bulundu. Bu taleplerin 21'i mahkeme kararı ile yapılırken, 29'u devlet kurumları tarafından yapıldı. Bu taleplerin çoğunluğu yapılan talep göz önünde bulundurularak kabul edilirken, geri kalanı şirket politikalarını ihlal ettiği gerekçesiyle kabul edildi. Türkiye, 2021 yılında toplam 1011 URL ile en çok engellenen siteye sahip ülke olurken, onu 741 URL ile Rusya ve 613 URL ile Pakistan takip etti.

2020 yılının ilk ve ikinci yarısında Türkiye toplamda 38 web sitesi için talepte bulundu. Bu taleplerin tamamı mahkeme kararı ile yapıldı. Türkiye, 2020 yılında içerik engelleme talebi konusunda 25 ülke arasında üçüncü sırada yer alırken, kullanıcı bilgisi talebinde bulunmadı.

TikTok'ın 2021 yılının ilk altı aylık verilerini kapsayan raporuna göre Türkiye'de toplamda 113 içerik veya hesap için, devlet tarafından kapatılması veya kaldırılması talebinde bulunuldu. Bu veriyle Türkiye, Rusya'nın ardından en çok içerik kaldırma talebinde bulunan ikinci ülke oldu. Kaldırma talepleri sonucu toplamda 250 verinin kaldırıldığı Türkiye, Pakistan ve Rusya'dan sonra en çok içerik kaldırtan üçüncü ülke oldu.

2020'nin son altı ayını kapsayan rapora göre ise Türkiye, sadece bir kullanıcı bilgisi talebinde bulundu. Toplamda 16 içerik ve altı hesap için de erişim engeli talebinde bulundu. Bu taleplerden 13'ü devlet tarafından yapıldı. İçerik kaldırma taleplerine göre, 32 ülke arasında Türkiye dokuzuncu sırada yer aldı.

B.10. Dünya internet hızı raporunda Türkiye'nin durumu

İnternet hız testi çözüm platformu Speedtest'in, 2021 raporuna göre Türkiye, dünya ortalaması 29,55 Mbps olan mobil internet indirme hızı ortalamasında, 138 ülke arasında, Jamaika ve Moldova sonrası 31,43 Mbps ile 59. sırada yer aldı.

Sabit internet indirme hızı ortalaması 59,75 Mbps karşısında ise Türkiye ortalamasının altında kalarak, 26,87 Mbps ile kayıtlara geçti.

Türkiye, 181 ülke arasında Şeyssel ve Nikaragua sonrası 105. oldu.

B.11. DÜNYADA İNTERNET SANSÜRÜ 2021'DE NELER YAŞANDI

İnternete getirilen sansür uygulamaları, sadece Türkiye'de özgürlükleri kısıtlamadığı gibi, dünyanın birçok yerinde de artarak devam eden uygulamalardır. Demokratik olarak gelişmiş kabul edilen ülkeler de dahil olmak üzere dünya genelinde ifade özgürlüğünün denetim altına alınmasına ve kısıtlanmasına yönelik yasa ve uygulamalar bulunmaktadır. Free Web Turkey platformu, web sitesinde "Sansür Gündemi" adı altında düzenli olarak sadece Türkiye'de meydana gelen erişim engelleme haberlerini kapsayan haftalık bültenler yayınlamaktadır. Nisan ayı itibarı ile dünyadaki erişim engeli ve sansür haberlerinin de yer aldığı "Dünya Sansür Gündemi" yayınlanmaya başladı. Raporun bu bölümünde, yıl boyu dünyada yaşanan, daha önce Türkiye'de benzerlerine rastlanılan örnekler kronolojik şekilde açıklanacaktır.

Haziran ayında Twitter platformunu engelleyen Nijerya hükümeti, temsilciler meclisine internet yayınlarını daha sıkı denetleyecek bir yasa tasarısı sundu. Vatandaşlar, yasağı yargıya taşıyarak hükümete karşı tepki gösterdi. Sosyal medya platformlarının engellenmesi konusunda daha önce Türkiye'de, dünyada da sıklıkla kullanılan iki önemli sosyal medya platformunun erişim engeli kararlarına konu olduğu görüldü. 2007 yılında YouTube erişime engellendi ve aynı yıl içerisinde tekrar erişime açıldı. 2015 yılına kadar YouTube, düzenli aralıklarla erişim engellerine uğradı. 2017 yılında ise Wikipedia engellenerek, 2020 yılında Resmi Gazetede yayımlanan karar ile tekrar erişime açıldı.

"Throttling", Türkçe'ye giren tabiriyle "boğma" veya "kısıtlama" tekniği, Rusya'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Haziran ayında Rus vatandaşları, Twitter'ın kısıtlanmasını yargıya taşıdı. Rusya'da olduğu gibi, "boğma" tekniği, geçtiğimiz yıl Türkiye'de görülen bir uygulamaydı. 28 Şubat 2020 tarihinde Türkiye'nin Suriye'ye yaptığı askeri operasyonlar sırasında sosyal medyada bu uygulamanın yaşandığı gözlemlendi.

Temmuz ayında Rusya, siber suçlar için mevcut uluslararası anlaşmalar tarafından tanınanlardan daha katı önlemler ve cezalar öneren bir anlaşma önerisini

Birleşmiş Milletler'e sundu. Böyle bir yasanın kabul edilmesi, tüm dünyayı etkileyeceği gibi Türkiye'yi de etkileyecek ciddiyette olacaktır.

Ağustos ayında, Avustralya'da aylardır tartışılan "The Surveillance Legislation Amendment (Identify and Disrupt) Bill 2020" olarak bilinen gözetleme yasası, hükümet tarafından 24 saatten az sürede meclisten geçirildi. Yeni yasa, Avustralya kolluk kuvvetlerine cihazları hackleme, verileri toplama veya silme, sosyal medya hesaplarını ele geçirebilme gibi yetkiler vermektedir. Her ne kadar Türkiye'de bulunan sosyal medya yasalar böyle yetkiler sağlamasa da, 2020 Ekim ayında yayınlanan sosyal medya yasası ile, sosyal medya şirketlerinin Türkiye'de bulunan kullanıcılarının kişisel verilerini saklamaya başlaması ile devlet kurumlarına istediği zaman kullanıcı bilgilerine ulaşma hakkı tanınmıştır.

Eylül ayında Amerika'nın Teksas eyaleti Valisi, sosyal medya şirketlerinin kullanıcıların siyasi görüşlerinden dolayı engellenmesini ya da gönderilerinin silinmesinin önüne geçmeyi amaçlayan yasayı imzaladı. Bu yasa ile beraber hesapları engellenen kullanıcılar, sosyal medya şirketlerine dava açabilme hakkına sahip oldu.

Ayrıca, Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro, sosyal medya şirketlerinin uyuşturucu, şiddet, müstehcenlik içeren, suç işlemeye özendirilen ve telif haklarının ihlali kategorileri dışındaki nedenlerle gönderilerin silinmesini yasakladı. Türkiye'de böyle bir kategori engeli olmadığı gibi, vatandaşlar istedikleri konu hakkında erişim engeli talebinde bulunabilmektedir.

Ekimde Singapur Parlamentosu, "Yabancı Müdahalelere Karşı Tedbirler Yasasını" kabul etti. Yasa, yetkililere, yabancı kişi ve kuruluşların arkasında olduğundan şüphelendiği, zararlı içerik paylaşımında bulunan kişilerin bilgilerini paylaşmaları konusunda, sosyal medya platformlarına ve internet servis sağlayıcılarına talimat verme yetkisi verdi. Bu örnek, Türkiye hükümetinin istediği zaman sosyal medya şirketlerinden kullanıcı bilgilerini talep etme hakkına benzemektedir.



"Throttling" tekniği, Rusya'da yaygın olarak kullanılıyor. Haziran ayında Rus vatandaşları, Twitter'ın kısıtlanmasını yargıya taşıdı.



Eylül ayında Teksas eyaleti, sosyal medya şirketlerinin kullanıcıların siyasi görüşlerinden dolayı engellenmesini ya da gönderilerinin silinmesinin önüne geçmeyi sağlayan yasayı imzaladı.



Kolluk kuvvetlerine cihazları hackleme, verileri toplama veya silme ve sosyal medya hesaplarını ele geçirebilme gibi yetkiler veren gözetleme yasası, Ağustos ayında Avustralya hükümeti tarafından kabul edildi.

C. SONUÇ VE ÖNERİLER

İfade ve basın özgürlüklerinin bir başka görünümü olan internet özgürlüklerine yönelik getirilen kısıtlamaların mutlaka uluslararası prensipler çerçevesinde düzenlenmesi gerekmektedir.

Sosyal medya platformlarının devletlerle paralel çalıştıklarını daha sık gözlemlediğimiz bu noktada, MLSA sosyal medya şirketlerinin ifade özgürlüğünü önceleyen politikalardan vazgeçmemesi gerektiği ve bunun mümkün olduğu görüşünü savunuyor.

Türkiye, internet erişiminde zaman zaman zorluklar yaşanan; erişim engeli kararlarının kolaylıkla alındığı ülkeler arasında bulunmaktadır. Bu "kolaylık" daha çok yerel, ulusal haber siteleri için kullanılsa da, uluslararası yayın yapan büyük internet sitelerini de hedef aldığı görülmektedir. Daha önce bahsedildiği gibi, senelerce yasaklı kalan Wikipedia ve YouTube bunun çarpıcı örnekleri arasındadır.

Free Web Turkey platformunun yaptığı araştırmalar ve veri analizleri sonucunda, Türkiye için zor bir yılın geride kaldığını ve daha zor günlerin gelmekte olduğunu söylemek oldukça mümkündür.

"Sosyal Medya Yasası" olarak bilinen "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun" amacı dışında, daha çok iktidar ve iktidara yakın kişi ve kurumları, devlet kurumlarını, mensuplarını veya iş insanlarını korumak adına, kişilerin lehine kullanıldığı görülmektedir. Buna en büyük gösterge, erişime engellenen haberlerin içerikleri ile, bu engellemeler için verilen gerekçelerdir.

Erişim engeli talebinde bulunan haberler incelendiğinde, bu haberlerin genellikle makam veya unvan sahibi insanlar hakkında olması, bu bulguyu destekleyici niteliktedir. Kanun, her ne kadar yurttaşların temel hak ve özgürlükleri ile kamu yararının korunması gerekçesi ile çıkarılmış olsa da, defalarca ifade özgürlüğüne aykırı biçimlerde uygulandığı açıkça görülmektedir. "Kişilik hakları ihlali" gerekçesinin bu kadar sık kullanılması, bu duruma en büyük örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye'de insan hakları alanında yaşanan hak ihlalleri çoğunlukla sosyal medya platformlarında düzenlenen "hashtag" kampanyalarıyla dile getirilmekte ve görünür hale gelmektedir. Kullanıcılara bu platformları nasıl daha verimli kullanacaklarını öğretmek için düzenlenecek eğitimler, bu tür kampanyaları yürütürken görünürlüklerini artırmalarına ve seslerini duyurmalarına yardımcı olacaktır.

Sosyal medya şirketlerinin Türkiye'ye temsilci atamaları, vatandaşların özgürlükleri açısından olumlu bir değişikliğe sebep olmadı. Özellikle temsilciliklere rağmen sosyal medya platformlarında yaşanan problemler hakkında hukuki yollarla dahi iletişim kurulabilecek kişilerin

olmaması, çoğu problemi cevapsız bırakarak insanları mağdur etmektedir. Sosyal medya şirketlerinin temsilci atamaları ve gerekli iş gücünü oluşturmaları bu konuda büyük bir önem taşımaktadır. Sosyal medya platformlarında yaşanan erişim engelleri de göz önüne alındığında, STK'ların hem gazetecilere hem de yurttaşlara yönelik dijital okuryazarlık eğitimi sağlaması sansür ve gözetim konusunda hem farkındalığı arttıracak, hem de bu uygulamaların etkisini azaltabilecektir.

Son zamanlarda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, hükümetlerin ve sosyal medya platformlarının gündemine oldukça fazla girmiştir. Bu nedenle sosyal medya kullanıcıları için bu Kanun hakkında bilgilendirici seminerler düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Kullanıcıların kişisel bilgilerini nasıl koruyacaklarını öğrenmeleri ve istenmeyen bilgilerin paylaşılmasını engellemek amacıyla neler yapabilecekleri gibi konularda farkındalıklarının artması, sosyal medya platformlarını daha verimli kullanmalarına yardımcı olacaktır. Geçmişte Wikipedia, YouTube, Twitter gibi Türkiye'de yaygın olarak kullanılan sitelere erişim engellenildiğinde, kullanıcılar erişim engellerini aşabilmek için birçok yöntem arayışına girdiler.

Sosyal medya platformlarında yaşanan erişim engelleri de göz önüne alındığında, STK'ların hem gazetecilere hem de yurttaşlara yönelik dijital okuryazarlık eğitimi sağlaması sansür ve gözetim konusunda hem farkındalığı arttıracak, hem de bu uygulamaların etkisini azaltabilecektir.

İlerleyen dönemde haber akışının sağlanabilmesi için STK'ların hem gazetecilere hem yurttaşlara yönelik dijital okuryazarlık eğitimi sağlaması, sansür ve gözetim konusunda hem farkındalığı arttıracak, hem de bu uygulamaların etkisini azaltabilecektir. İfade ve basın özgürlüklerinin bir başka görünümü olan internet özgürlüklerine yönelik olarak getirilen kısıtlamaların mutlaka uluslararası prensipler çerçevesinde düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu anlamda da internet özgürlükleri ve bilgi edinme hakkına getirilecek kısıtlamaların yasa ile öngörülmesi, bu yasa hükmünün de açık ve öngörülebilir olması gerektiği hatırlanmalıdır. Bu yıl yürürlüğe girmesi beklenen Dezenformasyon Yasası gibi düzenlemeler, kısıtlamalardan kaçınılarak oluşturulmalıdır.

Sosyal medya platformlarının devletlerle paralel çalıştıklarını daha sık gözlemlenen bu noktada, MLSA sosyal medya şirketlerinin ifade özgürlüğünü önceleyen politikalardan vazgeçmemesi gerektiği ve bunu başarmanın mümkün olduğu görüşünü savunmaktadır.

